

Karol Potrzobowski

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 21/2(230), 58-60

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

PYTANIE:

Czy zasądzone koszty procesowe na rzecz zespołu adwokackiego za wystąpienie adwokata z urzędu w sprawie karnej stanowią należność za pracę tego adwokata i powinny być zaspokojone w postępowaniu egzekucyjnym jako należności za pracę (art. 1025 pkt 2 k.p.c.)?

ODPOWIEDŹ:¹

1. Artykuł 1025 § 1 pkt 2 k.p.c., przewidując kolejność realizacji roszczeń wierzycieli w postępowaniu egzekucyjnym, przyznaje priorytet należnościom za pracę, które podlegają zaspokojeniu z kwot wyegzekwowanych od dłużnika bezpośrednio po kosztach egzekucyjnych.

O należnościach z tytułu pracy wspomina kodeks postępowania cywilnego w licznych przepisach, jak np. (poza przytoczonym wyżej art. 1025 k.p.c.) w art. 459 § 1 (roszczenia pracownika ze stosunku pracy), w art. 111 § 1 pkt 3 (należności pracownika ze stosunku pracy), w art. 476 (należność pracownika w sprawach ze stosunku pracy) itd. Pojęcia te były niejednokrotnie poddawane w orzecznictwie wykładni rozszerzającej,² która jednak nie wykraczała poza ramy istnienia stosunku pracy, obejmującego całokształt wzajemnych praw i obowiązków pracownika, oraz podmiotu zatrudniającego.³ Po wejściu w życie kodeksu pracy należy przyjąć, że należnościami za pracę są należności wynikające ze stosunku pracy, nawiązanego na podstawie umowy o pracę (art. 25—67 k.p.), powołania, wyboru, mianowania oraz spółdzielczej umowy o pracę (art. 68—77 k.p.).

2. Czy należności z tytułu obrony z urzędu mogą być uznane za należności ze stosunku pracy?

Na pytanie to można by odpowiedzieć twierdząco tylko wówczas, gdyby się uznało, że wierzyciela z tytułu należności za obronę z urzędu i dłużnika (to jest osobę korzystającą z tej obrony) łączy stosunek pracy. Przy rozważaniu zagadnienia trzeba mieć na uwadze, że wierzycielem jest nie adwokat broniący z urzędu, lecz zespół adwokacki. W postępowaniu karnym wynika to wyraźnie z art. 550 i 554 § 2 k.p.k., w postępowaniu cywilnym — z § 19 „taksy”. Jedynie art. 122 k.p.c. mówi o wynagrodzeniu adwokata ustanowionego z urzędu, co zresztą pozostaje w kolizji z art. 20 u. o u.a. stanowiącym, że wynagrodzenie za pomoc prawną wpłaca się na rzecz zespołu adwokackiego;⁴ w ostatecznym jednak efekcie wierzytelność

¹ Przy opracowaniu odpowiedzi wykorzystałem nie publikowaną opinię prawną, wydaną w dniu 11.I.1972 r. przez adw. Stanisława Garlickiego. Opinia ta, mimo częściowej zmiany stanu prawnego, nie straciła nic na aktualności.

² Por.: Wytoczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej, zawarte w uchwale SN z dnia 29—30.IX.1966 r. III PZP 28/66, OSNCP nr 1 z 1967 r., poz. 1; orzec. SN z dnia 16.IV.1969 r. I PZ 8/69, OSNCP nr 1 z 1970 r., poz. 11; orzec. SN z dnia 23.XI.1965 r. I PZ 74/65, OSNCP nr 4 z 1966 r., poz. 68; orzec. SN z dnia 7.II.1968 r. I PZ 1/68, OSNCP nr 8—9 z 1968 r., poz. 156; orzec. SN z dnia 2.II.1967 r. I CZ 155/66, OSNCP nr 7—8 z 1967 r., poz. 142.

³ Por. uchwałę Całej Izby Cywilnej SN z dnia 24.I.1959 r. 1 CO 27/58, OSPiKA z. 1 z 1960 r. poz. 1.

⁴ Na występujący brak koordynacji pomiędzy przepisami proceduralnymi a przepisami normującymi ustroj adwokatury zwracał już uwagę Z. Krzemieński w licznych publiko-

z tytułu pełnienia czynności z urzędu w postępowaniu cywilnym przypada także na rzecz zespołu adwokackiego. Nie powinno budzić wątpliwości, że wierzytelność zespołu adwokackiego (i to zarówno w sprawach z urzędu jak i w sprawach z wyboru) nie może być uznana za „należność za pracę”, skoro zespołu z osobą korzystającą z pomocy prawnej w żadnym razie nie łączy stosunek pracy.

Niepodobna również przyjąć, że stosunek pracy może łączyć adwokata-obrońcę z urzędu z osobą korzystającą z tej obrony. Istotną cechą stosunku pracy jest element podporządkowania pracownika zakładowi pracy i ten właśnie element odróżnia przede wszystkim stosunek pracy od innych stosunków prawnych, których przedmiotem jest świadczenie usług. Jedynie więc ustalenie, że czynności są wykonywane w sposób zależny w ramach stosunku pracy, może przesądzić o tym, iż ekwiwalent przypadający podmiotowi wykonywającemu te czynności jest wynagrodzeniem za pracę.⁵

W stosunku adwokata do klienta nie zachodzi — i nie może zachodzić — moment podporządkowania. Jest to specyficzny stosunek świadczenia usług wynikający z członkostwa w zespole⁶ i z uzyskania pełnomocnictwa od klienta, z którym zrównane jest wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika z urzędu.⁷

Ustawodawstwo nasze zna wypadki, w których należności osób nie będących pracownikami korzystają z takich przywilejów, jakie prawo zapewnia należnościom pracowniczym (np. art. 120 § 2 ustawy o spółdzielniach i ich związkach⁸ w stosunku do należności członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych). Świadczy to o tym, że gdy ustawodawca chciał pewnym należnościom niepracowniczym zapewnić szczególne przywileje, to uważał za konieczne wprowadzenie w tym względzie specjalnego przepisu. W stosunku do należności członków zespołów adwokackich przepisu takiego nie ma.

De lege lata nie ma więc podstaw do przyjęcia, że należności zespołów adwokackich lub też członków zespołów adwokackich są należnościami za pracę w rozumieniu art. 1025 § 1 pkt 2 k.p.c. Należałoby tu przy okazji wspomnieć, że stanowisko takie zajęło też Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z dnia 11.VI.1971 r. L. dz. A-800/20/70 i że ustalona w tym piśmie wykładnia jest wiążąca dla organów egzekucyjnych.

Równocześnie jednak Ministerstwo Sprawiedliwości wprowadziło pewne uprzywilejowanie egzekucyjne należności zespołów adwokackich za obronę z urzędu w sprawach karnych. Mianowicie w piśmie okólnym z dnia 29.II.1972 r. (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. Nr 1, poz. 6) ustalono, że:

1) wszczęcie egzekucji tych opłat następuje z urzędu na podstawie art. 796 § 2 k.p.c., a z żądaniem egzekucji zwraca się do właściwego komornika właściwy sąd I instancji po uprawomocnieniu się orzeczenia zasądzającego należność w trybie art. 550 § 1 lub § 2 k.p.k.;

wanych w „Palestrze” swych przeglądach pt. „Adwokaci w orzecznictwie Sądu Najwyższego”, stwierdzając w jednym z nich, że „autorzy k.p.c. nie przystosowali odpowiednich przepisów procesowych do nowych norm organizacyjnych w których wykonują obecnie swój zawód adwokaci” (Pal. z 1975 r. nr 10, s. 56).

⁵ Patrz J. Nowosielska-Deresiewicz: Egzekucja z wynagrodzenia za pracę, Warszawa 1973, s. 15 (i cytowana tam literatura).

⁶ S. Garlicki: Charakter prawny zespołu adwokackiego i stosunek łączący adwokata z zespołem, Pal. z 1964 r. nr 4, s. 1 i nast.

⁷ Z. Czeszejko-Sochacki i Z. Krzemiński: Adwokat z urzędu w postępowaniu sądowym, Warszawa 1975, s. 41—45 i 103—104.

⁸ Dz. U. z 1961 r. Nr 12, poz. 61.

2) postępowanie egzekucyjne prowadzi się według przepisów dotyczących egzekucji na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej (art. 1072—1080 § 1 k.p.c.);

3) komornicy prowadzą egzekucję bez żądania zaliczek, jak również nie mogą obciążać zespołów adwokackich kosztami egzekucyjnymi w toku egzekucji lub po jej zakończeniu.

3. Nowe zasady wykonywania zawodu adwokackiego unormowane ustawą z dnia 19.XII.1963 r. o ustroju adwokatury zbliżyły znacznie pozycję adwokata do pozycji pracownika, czego przejawem jest objęcie adwokatów-członków zespołów adwokackich ubezpieczeniem społecznym, ogólnymi przepisami o podatku od wynagrodzeń, wprowadzenie instytucji urlopów wypoczynkowych, uznanie członków zespołów za pracowników w zakresie uprawnień emerytalnych itd. Istniejący stan prawny w zakresie egzekucji czyni jednak iluzorycznym otrzymanie przez zespół adwokacki (a w konsekwencji i przez członka zespołu) przyznanych w orzeczeniu sądowym należności za obronę z urzędu. Nie mogło to być intencją ustawodawcy. Dlatego też w razie nowelizacji postanowień normujących ustrój adwokatury wydaje się celowe wprowadzenie następującego przepisu: „Należności członków zespołów adwokackich z tytułu wynagrodzenia (udziału w dochodzie zespołu) oraz należności zespołów adwokackich z tytułu prowadzenia spraw z urzędu korzystają z takiego samego uprzywilejowania, jakie prawo zapewnia wynagrodzeniu pracownika”.

Należałoby także rozważyć, czy jest prawidłowa przyjęta w chwili obecnej konstrukcja o udzielaniu pomocy prawnej przez zespół adwokacki, a nie przez adwokata w ramach członkostwa w zespole, choć ten ostatni udziela przecież faktycznie pomocy prawnej. Omówienie tego problemu przekroczyłoby jednak ramy niniejszej odpowiedzi.

4. Na marginesie poruszonych wyżej zagadnień trzeba stwierdzić — dla uniknięcia jakichkolwiek wątpliwości — że w razie prowadzonej egzekucji do wynagrodzenia członka zespołu (udziału w dochodzie zespołu) wynagrodzenie to podlega ochronie wynikającej z dyspozycji art. 833 § 1 k.p.c. Wprawdzie, jak wyżej wspomniano, nie są to wynagrodzenia ze stosunku pracy, jednakże podlegają one ograniczeniu egzekucji, jako „świadczenia powtarzające się, których celem jest zapewnienie utrzymania”.

adw. Karol Potrzebowski

WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

1.

Adwokat Michał Dereziński

Urodził się dnia 6 września 1897 r. w Rgielsku koło Wągrowca. Był najmłodszym spośród 10 braci. Wychowany w poszanowaniu ludzi i pracy oraz w atmosferze patriotyzmu, przez całe życie będzie się kierować głębokim humanitaryzmem, niespotykaną pracowitością i umiłowaniem Ojczyzny.